

Er heerste, aldus een rapport van de het zuiden des lands bestrijkende *Feldkommandantur 674*, 'eine gefährlich um sich greifende Sprengpsychose'¹; in Tilburg en Den Bosch konden *Wehrmachtkommandanturen* slechts op het nippertje voorkomen dat grote benzinedepots in vlammen opgingen en in Venlo had de *Ortskommandant* een telefonisch bevel van generaal Christiansen nodig om te verhinderen dat een Duitse genie-officier de bruggen over de Maas liet opblazen. Veel hinder hadden de *Wehrmachtkommandanturen* voorts van de wilde requisities. 'Solche Zugriffe, die', aldus opnieuw *Feldkommandantur 674*,

'zunächst durch zurückziehende Truppen, in Gebiet ostwärts der Maas auch durch Hitler-Jugend und Organisation Todt, erfolgten, wurden sowohl in Tilburg als auch in Eindhoven und Venlo auf die Fahrzeuge der Wehrmachtkommandantur ausgedehnt. Aus geschlossenen Garagen wurden Kraftfahrzeuge . . . herausgeholt . . . In Hertogenbosch gingen Formationen des Fallschirm-Armeeoberkommandos . . . gelegentlich dazu über, allen in nördlicher Richtung marschierenden oder fahrenden kleineren Trupps . . . die Waffen, und zwar mit besonderer Vorliebe Pistolen ('da selbst benötigt') wegzunehmen . . . Auch mit Fällen von Plünderung von Lebens- und Genussmitteln wurden alle Kommandanturen wiederholt befasst'² -

die Duitse militairen 'trokken' (een beeld uit Roermond) 'boerderijen en weiden binnen en stalen als raven. Het leek wel wat op toestanden in de Dertigjarige Oorlog.'³ Burgers werden (een beeld uit Breda) 'op straat zelfs beroofd van armbanden, horloges, gouden ringen, vulpennen en -potloden enz., terwijl uit de winkels en kantoren schrijfmachines, kasregisters e.d. werden weggehaald.'⁴

Kon men aan deze en dergelijke verschijnselen die zich vrij onverhoeds hadden voorgedaan en die in een paar dagen tijds in het zuiden des lands het beeld van de gedisciplineerde *Wehrmacht* radicaal hadden weggevaagd, een andere conclusie verbinden dan dat Nederland eenvoudig open lag voor de naderende Geallieerde overwinnaars? Zo dacht men er kennelijk ook in Londen over. Op zondagavond 3 september maakte Radio Oranje bekend dat koningin Wilhelmina prins Bernhard had benoemd tot bevelhebber der Nederlandse strijdkrachten en die bekendmaking was in 'een belangrijke mededeling namens Hare Majesteit de Koningin' verrat waarin tot de luisteraars in bezet gebied (dat waren toch

¹ *WBN, Feldkommandantur 674, I c: 'Monatsbericht'* (sept. 1944), p. 5 (CDI). ² A.v., p. 3. ³ Bisschoppelijk College Roermond: *Collegeklok 1941-1945*, p. 205. ⁴ A. Hal-
lema: *Breda vertelt van zijn bevrijding, 28-30 oktober 1944* (1947), p. 80.